

Virágvasárnap

2007. április 1.

A visszafordíthatatlanság ünnepe – avagy látszat és valóság a passió kapujában

Textus: János 17,1-8

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

Virágvasárnapra készülve az üdvtörténeti ünnep fényébe állítva gondoltam át a kapott textust. A füzet szerkesztője által kijelölt, Jézus főpapi imádságából való verseket a lekciónak egy részletével (Lk 19,45-47a) párhuzamosan vizsgáltam. Jézus Krisztus búcsúbeszédei a János evangéliumában a 13-16. részben találhatók. A 17. részben egy hosszú, ünnepélyes, meditatív imádság örökítette meg a búcsúzó Megváltó könyörgését. A XVI. századi, Rostok városában működő evangélikus teológus, *David Chytraeus* (1531-1600) elnevezése alapján Jézus „főpapi imája”-ként szokás illetni ezt a részt.

A korábbiakban *Luther Márton* 1528. augusztusa és októbere között magyarázta vasárnap délutánonként sorozatosan a Jn. 17. verseit. Többek között ezeket mondta: „Krisztus a mi főpapunk (*pontifex noster*), ő száll síkra értünk, és gyakorolja papi tisztségét ...”

A középkorban *Rupert von Deutz* (1135) magyarázata vált még nevezetesebbé. Az ókori igehirdetők közül *Alexandriai Kírillost* (444) kell említenünk, aki a 17,9-hez ezt a magyarázatot fűzte: „Valóban nagy és egészen szent főpapunk az Isten és az emberek közti békítő, közvetítő emberként újra gyakorolja az ő közbenjáró szerepét. Imája által engeszteli annak haragját, aki őt nemzette, mivel önmagát mutatja be papi áldozatként.”¹

Philipp Jakob Spener, a pietizmus neves alakja egész életében nem mert prédikálni a főpapi imáról, de a fennmaradt történet szerint, halála előtt megengedte, hogy háromszor felolvassák neki.

Bolyki János a Jn. 17. műfajával kapcsolatban megállapítja, hogy „leginkább a zsidó imádságirodalom úgynevezett ’törvényszék előtti’ imáival mutat

¹ Idézi B. SCHWANK: *János evangéliuma*. Agape Kiadó. Szeged 2001. 491.

rokonságot. Ezeknek három alkotóeleme volt: megszólítás, az előterjesztendő kérés jogosságának bizonyítása, végül maga a kérés.”²

B. Schwank szerint „a János-evangélium 17. fejezetét azonban joggal lehetne azokhoz az atyai búcsúszavakhoz és búcsúáldásokhoz is hasonlítani, amelyeket a bibliai és a korai zsidó hagyomány őrzött meg számunkra. *Martin Winter* összegyűjtött szövegeket, és kimutatta, hogy elsősorban a „Jubileumok könyve” (Kr. e. 2. sz.) tartalmaz olyan ’lényeges elemeket, amelyekből a ’hagyatéki beszéd’ műfajára lehet következtetni’. Ám bárhogyan gondolkodunk is a Jn 17. műfaji besorolásáról, illetve azokról az inspirációkról, amelyek e szöveg létrejöttéhez vezettek, látnunk kell, hogy szerzője „páratlan művet hozott létre, amelyre János krisztológiája nyomja rá bélyegét. Az imádság mélyéből ugyanis a jánosi Krisztus alakja bontakozik ki. Az érett teológiai reflexió itt végső fokon olyan imádságot alkotott, amelyet semmi mással nem lehet összehasonlítani.”³

A főpapi ima klasszikus felosztása:

- 1-8. vers: Jézus önmagáért imádkozik és visszatekint küldetésére;
- 9-19. vers: Jézus közbenjár a tanítványokért és a jelenre néz;
- 20-26. vers: a leendő hívőkért könyörög Jézus és a jövőbe tekint.

Textusunk a fentiek értelmében a főpapi ima első szakasza.

1. v. E. Käsemann János evangéliumáról írt tanulmánya⁴ a Jézus dicsősége motívumot kiemelt sajátosságként kezeli és az egész evangélium kulcs-szavának tartja a *doxa*-t (dicsőség). Az ÓSZ-ben a dicsőség az, ami valakinek vagy valaminek súlyt, tekintélyt ad, s ezzel hatalmat és rendelkezési jogot is. Az ÚSZ-ben ez a kifejezés Isten örökkévaló életét is jelenti, amelyben nem csak a feltámadott Krisztus, hanem általa a gyülekezet, az egyház is osztozik. A Fiú küldetésének célja: Isten dicsőségének bemutatása. Ennek a megdicsőülésnek a különleges ideje (órája) következett el akkor, amikor Jézus életútja a keresztvállalás megvalósulásának kapujába ér.

2. v. Jézus teljhatalma tudatában („*batalmat adtál minden balandó feletl*”) beszél. A Fiú isteni dicsősége az, hogy örök életet ad azoknak, akiket az Atya neki adott.

3. v. „Aki hisz a Fiúban, annak örök élete van” (Jn 3,36 vö. 11,25k) – mondja korábban az evangélium, mert az örök élet már a földi életben megkezdődik. A kezdet az Isten megismerésével függ össze. „A Szentírásban a ’megismerni’ ige a szerető ismeret valamennyi fokozatát jelölheti, ezek közé értve a szeretetben való egyesülést is (vö. a héber *jada* igével). Ám ennek a

² BOLYKI János: „*Igaz tanúvallomás*” Osiris Kiadó Budapest 2001. 422.

³ B. SCHWANK: *János evangéliuma*. Agape Kiadó. Szeged 2001. 492.

⁴ E. KÄSEMANN: *Jesu letzter Wille nach Johannes 17*. Tübingen 1971. 3. kiadás. 16kk.

bibliai értelemben vett ismeretnek a hétköznapiakban Isten elismerésévé, imádásává és a neki való önátadásá kell válnia (vö. Jer 22,16). János evangéliuma szerint az intellektuális istenismeretnek gyakorlati megvalósulás nélkül nincs értéke. Szeretet és nem gnózis vagy gnoszticizmus által 'ismerjük' az Istent. Ez a szeretet pedig már az 'örök élet' (vö. 1Jn 2,4; 4,8)." (B. Schwank)

4-5. v. Jézus Atya előtti számadása olyan, mint egy jelentés (*elvégeztem azt a munkát, amelyet rám bízta*). „Amikor Jézus teljesíti isteni küldetését és elvégzi a megváltás művét, melyet az Atya rábízott, akkor ezzel megdicsőíti Istent. Jézus szenvedése és halála így lesz az Isten dicsőségének a kinyilatkoztatásává. Ebben a szenvedésben mutatja meg Isten a minden gonoszságunkat, ellene lázadásunkat elfedező szeretetét, bünt eltörlő hatalmát és a halálból is új életet teremtő fenségét. Evvel a dicsőséggel dicsőíti meg, magasztatja fel Isten Krisztust... Nem új dolgot, eddig tőle idegen isteni dicsőségnek az ajándékozását kéri Jézus, hanem azt a dicsőséget, mely már az övé volt s megvált neki Istennél a világ teremtése előtt. A Fiú öröktől fogva osztozik az Atya örökkévaló dicsőségében, részese az Atya fenségének, életet teremtő hatalmának (vö. 5,26).”⁵

6. v. *Kijelenttem a te nevedet* – mondja Jézus, s ez alatt azt kell értenünk, hogy Isten lényé és lényege lett láthatóvá és elfogadhatóvá Jézusban, a testté lett Igében.

A 7-8. vers szerint az lesz tanítvánnya, aki hittel befogadja az Isten nevét és őrzzi azt, azaz belső közösségre jut Vele.

A *lekcióval* kapcsolatban fel kell idéznünk:

Lk 19,45-48: A templomtisztításról szóló elbeszélésnek a magva kétségtelenül történeti. (Goppelt)

Varga Zsigmond szerint három szempont ismerete szükséges az események megértéséhez:

a.) *Jézus az Isten dicsőítésének színhelye, a Templom miatt megy Jeruzsálembe* (ez nem különbség a szinoptikusok és János elbeszélésében elfoglalt kontextuális különbözőségének figyelembevételével sem),

b.) *Jézus itt sem forradalmi magatartást tanúsít, hanem messiási jelt mutat* (senkit nem bánt: aki fellépése nyomán kimegy a Templomból, azt a saját lelkiismerete hajtja ki, nem is szólva arról, hogy „Hannás fiai”, akik ezt a helyiséget üzleti érdekből megszállva tartották, a szegény nép körében közutálatnak „örvendtek”);

c.) a leg súlyosabb mozzanat az egész történetben az, hogy *ez az üzleti vállalkozás a „pogányok udvarában” talált helyet magának*, ez pedig azt jelenti, hogy Izráel a kultikus önfenntartás – nem egészen önzetlen – anyagi szempontjainak érdekében jószerint teljesen megfeledkezett Izráel kiválasztottságának tulajdonképpen és egyedül érvényes tartalmáról: a pogányokhoz való küldetéséről.

A három mozzanat közül alighanem az utolsó a legdöntőbb, magában is elég volna

⁵ KARNER Károly: *A testté lett Ige*. Budapest 1950. 226.

Jézusnak a Templomban tanúsított magatartását motiváló szózatnak és magyarázatnak: *ho zelos tou oikou sou kataphagetai me – a házad iránti féltő szeretet emészt* (Zsolt 69,10)”.

A főpapi ima és a virágvasárnap közötti *kapcsolópontok*:

- Az Isten ügyének önérdek nélküli dicsőségre juttatása.
- Messiási küldetéstudattal elvégzett feladat.
- Az imádkozó Jézus az imádság házáért és az imádkozó közösségért buzgólkodik.

2. A perikópa megértése, teológiai összefüggések feltárása

U. Wilckens hívja fel arra a figyelmet, hogy a János evangéliuma prologusa (1,1-18) és a főpapi ima a János evangéliuma egészét tekintve központi jelentőségű szakasz. A kettő között ugyanazok az alapfogalmak vernek hidat. Mindkét szakaszra jellemző a liturgikus-teológiai nyelvezet.⁶

Az evangéliumi történet végkifejlete egyre nyilvánvalóbban mutatja a hármastisztú Jézust. A királyi bevonulásban a szeretet alázatos Örökkévaló Királya érkezik, az egyetlen és tökéletes áldozat bemutatására készül, mint Egyetlenegy Főpap és szavával, templomtisztító beszédes tétével, mint Legfőbb Prófétánk ad bizonyosságot önmagáról.

G. Saunter szerint „Jézus Krisztus úgy tesz, mint a főpap, aki a szent és a profán között közvetít, és feláldozott élete által mások számára megnyitja az utat Istenhez. De másként, mint bármely pap áldozatában, ő nem idegen életet áldoz fel. Önmagát adja áldozatul. Ezzel egyszer s mindenkorra beteljesíti mindazt, amire áldozatnak és papnak valaha is lehetősége volt.” ... [Krisztus] „az Istennel való teljesen megromlott kapcsolatot alapjaiban rementette újjá. Ezért nem mutatnak be több idegen áldozatot az emberek. Saját maguk lesznek élő áldozatok, mert tanúsítják, hogy Isten Krisztusban a világot magával, Istennel békéltette meg (2Kor 5,19). [...] „Ez tehát az alapja és a lényege a mi részesedésünknek Jézus Krisztus papi szolgálatában: annak az engesztelésnek az útját kell egyengetnünk, amelyet Krisztus minden ember számára és ezzel számunkra is véghezvitt.” [...] Jézus „éberségre szólít, mivel Jézus helyettünk, minket képviselve imádkozott. Amikor kérését utána mondjuk, és azt követni igyekszünk, akkor mi is mások helyett imádkozunk. Ez pedig részvétel Krisztus főpapi szolgálatában. És ezáltal élő áldozattá válunk, amikor Isten akaratát cselekedjük, ami egyet jelent azzal, hogy hagyjuk Isten akaratát teljesülni, készségesen, nem ellenszegülve és en-

⁶ U. WILCKENS: *Das Evangelium nach Johannes*. NTD 4. V+R Göttingen 1998. 259.

gedetlenül: hagyjuk éppen magunkon beteljesülni, amennyiben teret adunk Isten cselekvésének.” [...] „Mivel a főpapi szolgálat magában foglalja azt is, hogy mások helyébe lépünk, ezért annak megvizsgálása, hogy mi Isten akarat, a lehető legszorosabban függ össze a közbenjárással. A közbenjáró imádságban helyet készítek mások számára a szívemben, és tudom, hogy Isten nagyobb, mint a szívem. Ezért a közbenjáró imádság maga is egy ígéretes ’tágasság’ kifejeződése”⁷

3. Prédikáció vázlatok

a). *Vázlat-lebetősség:*

Virágvasárnap: a visszafordíthatatlanság ünnepe

Virágvasárnap: a visszafordíthatatlanság ünnepe. Ezt kétszeresen is érzékelhetjük.

1./ *Rövid távú visszafordíthatatlanság: emberi sodródás a bevonulástól a keresztre feszítésig.* Visszafordíthatatlan a tömeg sodrása, s visszafordíthatatlanul eltökélik a főpapok és az írástudók, hogy elveszítik Jézust: már csak a mód megtalálása hiányzik. De tudjuk, hogy ez is „megoldódik”... A rövidzártas megoldások csapdájába esnek. Csupán lokálisan gondolkodnak: megoldani az égető saját kérdéseket. Hosszú távú megoldások nélkül azonban minden lezártnak vélt életterületen újratermelődnek a feszültségek és kiéleződnek a konfliktusok. Emberi megoldásaink az alázat és szeretet Örökkévaló Királyának háttérbe szorításával csak viszonylagosan segítenek. Az önzés és gonoszság elhatalmasodása Krisztus Király nélkül visszafordíthatatlan.

2./ *Az Egyetlenegy Főpap hosszú távú megoldásról adott számot az Atyának jelentéstéve. Jézus visszafordíthatatlanul haladt a megváltás beteljesítéséig.* A főpapi ima annak dokumentuma, hogy Jézusban végérvényesen eldőlt: nem hátrál meg a célgyenes előtt, mert visszafordíthatatlanul elkötelezte magát a megváltás művére, a váltságmű egyszer s mindenkorra való elvégzéséig. Nem állhat útjába semmilyen csábítás. Nem térítheti el a néhány görög megjelenése (Jn 12,20-33), hanem vállalja a gabonamag sorsát. Nem térítheti el a királlyá tevők éljenzése. Nyugodt határozottsággal beszél a már elvégzettetettnek látott váltságműről, mert neki adatott minden hatalom mennyen és földön. A Megváltó Krisztus perspektivikusan lát. A kezdetek kezdeténél jelenlévő preegzisz-

⁷ SAUTER, Gerhard: *Isten akaratának elfogadása: részesedésünk Jézus Krisztus főpapi tisztében, áldozatában, az emberekért végzett közbenjárói szolgálatában.* THÉMA 2004/4. 15-24. Az idézetek a tanulmány 18., 19., 20., 23. oldaláról valók.

Virágvasárnap

tenciájától a minden idők végén elkövetkező örökkévalóságig ível az Ő felelőssége. Ebben az irdatlan fesztségben képes gondolkodni, tenni, szeretni és hordozni az ember ügyét. Ebben a hosszú távú megoldásban minden Krisztusban bízó ember rövid távú ügye is megoldást nyerhet. Ilyen Főpapunk, Főprofétánk és Királyunk nekünk a Krisztus!

b). Vázlat-lehetőség:

Látszat és valóság a passióhét kapujában

A textus és a lekcio együttlátása számos egymásnak feszülő ellentétpárt ad ki, amelyeket szembeállítva vagy csoportosítva prédikációvá formálhatunk. Úgy tűnik, hogy a virágvasárnapi cselekvéssor a színe a dolgoknak, pedig nem. A főpapi ima Krisztusának gondolatai felől elemezve a helyzetet: csupán a fonákja a dolgoknak. Ezért fontos meglátnunk a filmre kívánczó, látványos látszatot hozó virágvasárnapi történések mögött a csöndes, bensőséges, őszinte valóságot. Jézus engedelmissége hatalmasabb, mint az emberi karrier-kínálat vagy a gyűlöletbeszéd és nagyobb, mint a bekövetkező kín, szenvedés és megalázottság. A Fiú öntudatosságával emelkedik az események fölé, és marad benne az eseményekbe mindvégig, nem futamodva meg semmitől.

Íme, az egymásnak feszülő ellentétpárok:

Látszat és valóság a passióhét kapujában

Virágvasárnap

- Politikai-hatalmi játszma időszerűsége:
- Római iga helyett kenyérszaporító királyt...
- Földhöz ragadt nyugtalanság, békétlenség
- Párhuzamos elbeszélés Jézus és környezete között
- Múló éljenzés (dicsőítés)
- Elmulasztott idő
- Rablók barlangjává lett imádság háza
- Régi áldozatok a közvetett Isten-kapcsolatért
- Király-csinálók+félreértett uralom
- Emberi elvárások
- Kimaradt lehetőség
- Tisztátalan összeesküvés
- Bevonulás volt a földi Jeruzsálembe

Főpapi ima

- Isteni teljhatalommal felruházva:
- Az ő ellenség eltörlésére indulni
- Földöntúli békesség+fenséges nyugalom
- Bensőséges párbeszéd az Atyával
- Örök megdicsőíttetés
- Eljött az óra (a nagy pillanat)
- Tiszta, emelkedett Isten-kapcsolat
- A Fiú lehetővé teszi az Atya Isten közvetlen megismerését
- Örökkévaló Király
- Teljesített atyai feladatok
- Beteljesített küldetés
- Tökéletes egylényegűség
- Bevonulás a mennyei Jeruzsálembe

4. Példák, képek, szemelvények, aktuális történetek

*Jókai Anna: Ima – virágvasárnap alkonyán*⁸

Istenem.

Az az alkony.

A földbe döngölt örökzöldek.

A már üres úton horpadt pléhdobozok zörögnek.

Hasadt nejlonzacsók a bokrokon fennakadva.

Köpésbe ragadt csikkek a taposott fűben.

Istenem.

Ez a piszkos alkony

A hamis csillogású nappal után –

Mert semmi sem volt a híg fényben valódi:

sem a csődület, sem az ujjongás,

sem az integető pálmaágak

sem a fejhangon intonált hozsanna.

Egy álságos jelenet mozgatott bábjai voltunk.

Nem itt dőlt el a sorsunk.

Istenem.

Alkony van.

Kivérzett eufória.

A tömeg berekedt.

Vedel, zabál:

vacsorál,

a tévé elé ül.

Új üvöltésre készül.

A „feszítsd meg” élvezetesebb.

A kereszthalál érdekesebb.

Istenem.

A nagypéntek a valóság.

Nem csap be engem.

A virágvasárnap illúzióját

Engedd elfelednem.

⁸ JÓKAI Anna: *Virágvasárnap alkonyán*. Széphalom Könyvműhely Budapest 2004. 43-44.

5. További szempontok az istentisztelet alakításához

- Nem feledhetjük el, hogy virágvasárnap a böjti időszak része, általában utolsó, hatodik vasárnapja. Ezért az igehirdető nem szakíthatja ki ezt a vasárnapot a szenvedéstörténet eseménysorából. Nincs önállósága a virágvasárnapnak. Vigyázzunk tehát a felhőtlen örömmünnep-jelleg kidomborításával, mert ez eltorzítja azt a tényt, hogy a *passio magna* előtti vasárnapon vagyunk együtt.⁹ Az így ünnepelt virágvasárnapnak az a tragédiája, hogy az előzmények nem indokolják, a következmények pedig nem igazolják ezt a felhőtlenül derűs ragyogást.

- **Lekció:** Lk 19, 28-48

- **Énekek:** a megszokott virágvasárnapi énekek mellett:
118,13; 286,7; 292,1-7; 325,3

Ifj. Dr. Fekete Károly

⁹ RAVASZ László: *Az igehirdetés elmélete*. Pápa 1915. 362. és CZEGLÉDY Sándor: *A homiletika vázлата*. Debrecen 174.